

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

دانشگاه آزاد اسلامی
واحد تهران مرکزی
دانشکده ادبیات و علوم انسانی، گروه الهیات

پایان نامه برای دریافت درجه کارشناسی ارشد (M.A)
گرایش: فقه و مبانی حقوق اسلامی

عنوان:

نگاهی بر ریشه‌های فقهی و حقوقی احکام مسکرات الکلی و حمل و نقل آنها

استاد راهنما:

دکتر مجید وزیری

پژوهشگر:

سلمان الماسی

تابستان 1395

تقدیم به:

خانواده مهربانم و همچنین کلیه استادان عزیزم که با راهنمایی‌های دلسوزانه خود یاری‌بخش

بنده بوده‌اند.

تشکر و قدردانی:

مراتب تشکر و قدردانی صمیمانه خود را از تمامی استادان و عزیزانی که یاری دهنده بنده

بوده‌اند اعلام می‌دارم.

چکیده

فصل اول: کلیات تحقیق

2	1-1- بیان مسأله
3	2-2- پیشینه تحقیق
6	3-2- سوالات
7	4-2- فرضیه‌ها
7	5-2- اهمیت تحقیق
8	6-2- اهداف تحقیق
8	7-2- روش تحقیق

فصل دوم: مفهوم شناسی

10	1-2- خمر یا شراب
10	1-1-2- شراب در روایات
11	2-1-2- شراب در ادیان دیگر
11	3-1-2- تاریخچه شرابخواری
11	4-1-2- شراب در دین یهود
12	5-1-2- شراب در دین مسیحیت
15	2-2- حد
15	1-2-2- حد در لغت
15	2-2-2- مفهوم حدود در قرآن و روایات
16	3-2-2- حد در کلام فقها
18	4-2-2- موجبات و موارد حدود در فقه مذاهب اسلامی
19	5-2-2- اقسام مجازات

ادامه فهرست مطالب

شماره صفحه	عنوان
19	6-2-2- موارد حدود در قانون مجازات اسلامی
20	3-3- حمل و نقل غیر قانونی (فاچاق)
فصل سوم: موجبات مجازات شرب خمر، شرایط و مقدار آن	
22	1-3- موجبات حد در فقه و قانون
22	1-1-3- موجبات حد در فقه
23	2-1-3- انواع مسکر
23	3-1-3- عصیر عنبی
24	4-1-3- کم یا زیاد بودن مسکر
25	5-1-3- موجب حد در قانون
25	6-1-3- داخل نمودن خمر در شکم
26	2-3- شرایط حد مسکر
26	1-2-3- شرایط حد مسکر در فقه
27	2-2-3- مضطر حد ندارد
28	3-2-3- شرایط حد مسکر در قانون
28	3-3- حد شرابخواری (میزان حد شرب مسکر)
28	1-3-3- حد مسکر در فقه امامیه
29	2-3-3- حد مسکرهاى دیگر
29	3-3-3- مجازات شرابخواری نزد اهل سنت
33	4-3- کیفیت حد
33	1-4-3- کیفیت حد شرب خمر در فقه
34	2-4-3- کیفیت اجراء حد در قانون
34	3-4-3- حد بر انسان مست جاری نمی شود
35	5-3- تکرار شرابخواری
35	1-5-3- حکم تکرار شرابخواری بدون حد خوردن در فقه

ادامه فهرست مطالب

<u>شماره صفحه</u>	<u>عنوان</u>
36.....	3-5-2-حکم تکرار شرابخواری بدون حد خوردن در قانون
36.....	3-5-3-حکم تکرار شرابخواری با جاری شدن حد در فقه
37.....	3-5-4-حکم تکرار شرابخواری با اجرای حد در قانون
37.....	3-6-6-شرایط سقوط حد مسکر یا عفو از آن
37.....	3-6-1-شرط سقوط حد در فقه
38.....	3-6-2-دیوانگی سبب سقوط حد در فقه
38.....	3-6-3-شرط سقوط حد در قانون
38.....	3-6-4-توبه سبب سقوط حد در فقه
39.....	3-6-5-دیوانگی سبب سقوط حد در قانون
39.....	3-7-راه اثبات شرابخواری
39.....	3-7-1-راه اثبات شرابخواری در فقه
40.....	3-7-2-راه اثبات شرابخواری در قانون
40.....	3-7-3-حکم شهادت به قی کردن در فقه
41.....	3-7-4-حکم شهادت به قی کردن در قانون
41.....	3-7-5-شاهداها در شهادت نباید اختلاف داشته باشند
42.....	3-7-6-شاهداها در شهادت نباید اختلاف نداشته باشند(از منظر قانون)
42.....	3-8-آثار شرب خمر در ابواب مختلف
42.....	3-9-حکم حلال دانستن خمر
43.....	3-10-حد خمر و دلیل آن از دیدگاه آیت الله خوئی

فصل چهارم: مبانی حرمت شراب

47.....	4-1-دلایل حرمت شرابخواری در قرآن
49.....	4-2-حرمت شرابخواری در روایات
54.....	4-3-حرمت از باب قاعده حرمت مقدمه حرام

فصل پنجم: مفاسد شرابخواری و علل آن

56.....	5-1-مفاسد شرابخواری
---------	---------------------

ادامه فهرست مطالب

عنوان	شماره صفحه
5-1-1-1- مفاسد روحی و اخلاقی	57
5-1-1-2- مفاسد جسمی	57
5-1-1-3- مفاسد اجتماعی	61
5-1-1-4- زیان‌های اقتصادی	63
5-1-1-5- ضررهای معنوی	63
5-1-1-6- مفاسد و آثار شرابخواری در روایات	63
5-2-2-1- زمينه‌ها و عوامل شرابخواری	63
5-2-2-1- عوامل فردی	63
5-2-2-2- عوامل اجتماعی	64
فصل ششم: حمل و نقل غیر قانونی (قاچاق)	
6-1-1- تعریف حمل و نقل غیر قانونی (قاچاق)	66
6-2-2- قاچاق و اقتصاد	66
6-3-3- قاچاق مشروبات الکلی در قانون	66
6-3-1- قوانین مربوط به قاچاق مشروبات الکلی قبل از انقلاب	66
6-3-2- قوانین مربوط به قاچاق مشروبات الکلی بعد از انقلاب اسلامی	68
6-4-4- مالیت داشتن مشروبات الکلی	71
6-4-1- وضعیت شرعی	71
6-4-2- وضعیت عرفی و قانونی	74
6-4-3- قانون حاکم در رسیدگی به جرایم مرتبط با قاچاق مشروبات الکلی و نظرات موافقان و مخالفان آن	77
فصل هفتم: نتیجه گیری	
پیشنهادات	83
منابع	84

چکیده

این تحقیق با هدف بررسی ریشه‌های فقهی و حقوقی احکام مسکرات الکلی و حمل و نقل آن‌ها انجام شده است. در این تحقیق به منظور استخراج احکام مربوط به مسکرات و حمل و نقل آن با مراجعه به متون دینی، فقهی و حقوقی به مضرات و مفسدات آن پرداخته شده است و حرمت آن براساس متون یاد شده اثبات شده است.

شرابخواری یکی از گناهان کبیره است که قرآن کریم پیروان خویش را از آن برحذر داشته است، شراب از نظر لغوی مایع نوشیدنی است اما در اصطلاح مایع مست کننده می‌باشد که در زبان عربی از آن به خمر تعبیر شده است، حد مسکر با شرایطی 80 تازیانه است. دلیل حرمت آن برخی از آیات، روایات و اجماع است. شرب خمر مفسدی دارد اما به دلیل این که قبل از ظهور اسلام رواج فوق‌العاده داشته و به صورت یک بلای عمومی درآمده بود، قرآن از روش تحریم تدریجی و آماده ساختن افکار عمومی استفاده نموده و آن را تحریم نموده است. قاجاق آن هم در حقوق جائز نیست.

واژه‌های کلیدی: ریشه‌های فقهی، حقوقی، احکام، مسکرات الکلی، حمل و نقل

شرابخواری یکی از گناهان کبیره است که قرآن کریم پیروان خویش را از آن برحذر داشته است، چنان که می‌فرماید: «يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا إِنَّمَا الْخَمْرُ وَالْمَيْسِرُ وَالْأَنْصَابُ وَالْأَزْلَامُ رِجْسٌ مِّنْ عَمَلِ الشَّيْطَانِ فَاجْتَنِبُوهُ لَعَلَّكُمْ تُفْلِحُونَ» (مائده/90) ای کسانی که ایمان آورده‌اید، شراب و قمار و بت‌ها و گروبندی با تیرها، پلید و کار شیطان است، از آن اجتناب کنید تا رستگار شوید.

امام باقر علیه السلام فرمود: رسول خدا صلی الله علیه و آله درباره شراب، ده طایفه را لعنت کرده که عبارتند از: درختکار، باغبان، گیرنده آب انگور، نوشنده، ساقی، حمل کننده، تحویل گیرنده، خریدار، فروشنده و دریافت کننده پول آن.

علت گناه بودن شرب خمر پیامدهای شرابخواری و آثار ناگوار و نامطلوبی است که در انسان بر جا می‌گذارد و او را از سعادت و خوشبختی محروم می‌سازد. از جمله اثرهای منفی شرب خمر، ایجاد اختلال در معده، روده‌ها، جگر، سلسله اعصاب، قلب و حواس انسان است. علاوه بر آن ضررهای اخلاقی فراوانی نیز به دنبال دارد همانند انواع جنایت‌ها، خونریزی‌ها و هتک حرمت‌ها، تا آنجا که رسول خدا صلی الله علیه و آله می‌فرمایند:

«جُمِعَ الشَّرُّ كُلُّهُ فِي بَيْتٍ وَ جُعِلَ مِفْتَاحُهُ شُرْبُ الْخَمْرِ» تمام بدی‌ها در خانه‌ای جمع شده و کلید آن، شرابخواری قرار داده شده است. (مجلسی، 1354، ج 76، ص 148)

فصل اول

کلیات تحقیق

1-1- بیان مسأله

شراب از نظر لغوی یعنی مایع نوشیدنی و از «شرب» یعنی نوشیدن گرفته شده است اما از نظر اصطلاحی همان مایع مست کننده می باشد که در زبان عربی از آن به خمر تعبیر شده است و خمر از نظر لغوی به معنای پوشاندن است. راغب می گوید: «اصل خمر یعنی پوشاندن شیء و به آنچه که به وسیله آن چیزی را می پوشانند خمار گویند ولی در تعاریف، خمار به آنچه زن، سر خود را با آن می پوشاند گفته شده و به شراب از آن جهت خمر می گویند که عقل را پوشانده و زایل می کند. (صفهانی، 1375، ج 1، ص 154). در اصطلاح شرابخواری، خمر آن است که مستی می آورد: از انگور باشد یا غیر از انگور. (قرشی، 1375، ج 1، ص 299) از جمله مسائلی که در طول تاریخ، گریبان گیر بشر بوده و او را به ورطه گمراهی کشانده و موجبات بدبختی او را فراهم آورده است، مسئله شرابخواری است. از این رو، یکی از اهداف پیامبران و رسولان مبارزه با شرابخواری بوده است. همان طور که در حدیثی از امام صادق (ع) آمده است که خداوند متعال هرگاه پیامبری را به سمت قومش می فرستاد، در مسیر تکمیل دین، حرمت شراب را یکی از دستورات اصلی آن دین قرار می داد. (کلینی، 1367، ج 6، ص 395)

این روند در دین اسلام هم، همانند بقیه ادیان الهی جریان داشت و مسلمانان در ابتدای ظهور اسلام، و پیش از اعلام حرمت شراب، به این کار آلوده بودند، تا این که پیامبر اسلام (ص) به آرامی و به تدریج حکم حرمت شراب را به مردم ابلاغ فرمود (طباطبایی، 1417 ق، ج 2، ص 193 و 194) ولی از آن جایی که برخی از مردم پیش از این اعلام، به جهل و نادانی مبتلا بوده و به انجام اعمال زشت و ناپسند عادت کرده بودند، در دین اسلام، به جهت رعایت آسانی و ارفاق به مرور زمان و به تدریج حکم حرمت شراب توسط پیامبر اکرم (ص) به آنان ابلاغ شد. (همان)

از آنجا که شناخت احکام مربوط به سایر مشروبات الکلی نیاز به شناخت حکم خمر دارد، از این رو عموم مردم مسلمان و همه کسانی که به نحوی با این مواد سر و کار دارند، نیازمند شناخت احکام شرعی مربوط به خمر می باشند، اما در ارتباط با شرب خمر پرسش هایی وجود دارد که باید پاسخ مناسب به آنها داده شود از جمله این پرسش ها عبارتند از: آیا مجازاتی برای خمر در قرآن مقرر شده است؟ آیا از میان انواع الکل، تنها الکل مست کننده نجس است؟

آیا معامله الکل مست کننده حرام است؟ آیا مسکر شامل الکل نیز می شود؟ آیا الکلی که مست کننده نیست نجس است؟ آیا در روایات مجازاتی برای شرابخواری وجود دارد؟ آیا اهل سنت در مجازات شرب خمر با شیعه توافق دارد؟ آیا هر چیزی که موجب شود انسان از حالت تعادل بیرون رود و مست شود حرام و استفاده از آن جایز نیست؟ و پرسش های دیگری که در این تحقیق تلاش شده است پاسخ مناسب و مستدلی به آنها داده شود.

2-2- پیشینه تحقیق

شرب خمر موضوعی است که سابقه آن به قبل از اسلام برمی‌گردد از این رو فقهاء نیز به این موضوع پرداخته‌اند از جمله شیخ طوسی در کتاب النهایه فی مجرد الفقه والفتاوی در بخش حدود درباب هشتم است ایشان در این باب می‌فرماید: هر کس مسکری بنوشد حد بر او واجب است و تفاوت نمی‌کند که از انگور، خرما یا از حبوبات باشد کمش سکر آور باشد یا زیادش. حد آن 80 ضربه شلاق مانند حد قذف است (طوسی، 1400، ابواب حدود، باب 8) و در کتاب خلاف فرموده است: شرابخوار در دفعه چهارم کشته می‌شود. (طوسی، 1413، ج 3، کتاب اشربه، ص 221) فقیه دیگری که به این موضوع پرداخته است محقق حلی در کتاب شرائع الاسلام است که در مبحث حدود در باب چهارم می‌فرماید: کافر اگر تظاهر به شرابخواری کند حد زده می‌شود و اگر پنهانی بیاشامد حد زده نمی‌شود (حلی، 1379، ج 4، ص 175). آیت الله سیدعلی طباطبایی از فقهای دیگری است که به این موضوع پرداخته و در کتاب ریاض المسائل در فصل چهارم می‌فرماید: تناول مسکر خالص باشد یا ناخالص، موجب حد است (طباطبایی، 1387، ج 4 ص 359). صاحب جواهر نیز در جلد 41 جواهر در باب چهارم در حد مسکر می‌فرماید: هر دو قسم اجماع براین است که موجب حد شرابخواری نوشیدن شراب و فحاش است (نجفی، 1981، ج 41، ص 373). همچنین آیت الله سیدابوالقاسم خویی در کتاب مبانی تکمله المنهاج در بخش حدود در فصل دوازدهم می‌فرماید: در ثبوت حد بین شرب خمر و داخل نمودن آن در درون شکم تفاوتی ندارد ولو عنوان شرب بر آن صدق نکند مانند اینکه مشروب را در یک کپسول قرار دهد و آن را ببلعد (خویی، 1384، ج 1، ص 325، مسأله 217). فقیه دیگری که به این موضوع پرداخته است حضرت امام خمینی (ره) است. ایشان در تحریرالوسیله در کتاب حدود در فصل چهارم می‌فرماید: حد بر کسی که مسکر بنوشد یا آبجو بنوشد ولو مسکر نباشد واجب است به شرط اینکه فردی که شراب نوشیده بالغ، عاقل، مختار و عالم به حکم باشد (خمینی، 1367-1370، ج 4، ص 356).

در ارتباط با این موضوع مقالاتی نیز نوشته شده است از جمله مقایسه دیدگاه مسیحیت و اسلام در مورد شراب. در این مقاله آمده که دین مبین اسلام که توسط پیامبر رحمت حضرت محمد (ص) منتشرگردید (که آخرین دین الهی از سوی خداوند است) نیز بیان روشن و قاطعی در این مورد دارد (سلیمانی، مصطفی، 1391). دین اسلام کامل‌ترین دین الهی است و تمام جنبه‌های انسانی مادی و معنوی را در نظر دارد و شراب را در چند مرحله در صدر اسلام منع کرد در شبه جزیره عربستان شرابخواری یک عادت عمومی بود و مبارزه قطعی و اصولی به زمان نیاز داشت. به همین جهت خداوند در قرآن کریم در چند مرحله حکم قطعی تحریم شراب را بیان فرمود.

در مرحله اول فرمود:

شما از خرما و انگور، شراب درست می‌کنید و روزی نیکو نیز به دست می‌آورید (نحل / 67) و به این صورت به مسلمانان فهماند که شراب، روزی نیکو نیست.

در مرحله بعد، در سوره بقره آیه 219 فرمود: نفع شراب در برابر مضرات بی‌شمارش اندک است. سپس در سوره نساء آیه 43 اعلام کرد: چون مسکر و شراب، هوشیاری و متانت و وقار انسان را سلب می‌کند، کسی نباید در حال مستی به نماز بایستد. و سرانجام در مرحله چهارم تصریح فرمود: که شراب و قمار و بت‌ها و ازلام (نوعی ابزار بخت آزمایی) پلید و نحس‌اند و باید از تمام آنها اجتناب کرد. (مائده/90) با این آیه، حکم قطعی تحریم شراب صادر شد و یکی دیگر از محرمات دین اسلام به صورت صریح و شفاف به مسلمین ابلاغ گردید.

همچنین در جاهای دیگر قرآن آمده است که:

«وَيَسْأَلُونَكَ عَنِ الْخَمْرِ وَالْمَيْسِرِ قُلْ فِيهِمَا إِثْمٌ كَبِيرٌ» (بقره/219)

از تو درباره شراب و ...؟ می‌پرسند. بگو در آنها گناهی بزرگ نهفته است.

«انما يريد الشيطان ان يوقع بينكم العداوة والبغضاء في الخمر و الميسر و يصدكم عن ذكرالله و عن

الصلوة فهل انتم متتهون» (مائده / 91)

شیطان می‌خواهد در میان شما به وسیله شراب و قمار عداوت ایجاد کند و شما را از ذکر خدا و از نماز بازدارد، آیا - با این همه زیان و فساد و با این نهی اکید - خود داری خواهید کرد؟

مردی به علی (ع) گفت: به نظر شما معصیت شرابخواری از زنا و دزدی بیشتر است؟ فرمود آری، زیرا زناکار ممکن است به همین گناه اکتفا کند، خود را به گناه دیگری آلوده نسازد ولی شرابخوار با آنکه به یک گناه آلوده شده به گناهان دیگری نیز مانند زنا، دزدی، آدم کشی، ترک نماز و ... آلوده خواهد شد.

مقاله دیگر در این زمینه مقاله آثار فردی و اجتماعی شرابخواری است که توسط آقای خلیل منصوری در سال 1391 نوشته شده است. در این مقاله آمده که: آمارها بیانگر آن است که بسیاری از اختلافات خانوادگی و بحران‌های اجتماعی در جوامع بشری برخاسته از پدیده نابهنجار شرابخواری است. مردان مستی که در گوشه‌ای گرد می‌آیند و زندگی خود را تباه می‌سازند و اموال خود و خانواده را بیهوده از میان می‌برند و حتی اگر در جامعه از سوی قوای انتظامی مهار و کنترل دقیق شوند و اجازه هرگونه تحرک نابهنجار از آنان سلب شود، همسران خویش را کتک می‌زنند و فرزندان خود را به حال خود رها کرده و هیچ‌گونه مدیریتی بر زندگی خود و خانواده ندارند. همچنین آمده که شرابخواری پیامدهای فردی و اجتماعی زیانباری به دنبال دارد که از جمله می

توان به مستی و بی‌خبری و فقدان شعور اشاره کرد که در آیه 43 سوره نساء و نیز 67 سوره نحل به آن اشاره شده است.

به هر حال هر چیزی که موجب شود انسان از حالت تعادل بیرون رود و مست شود حرام و استفاده از آن جایز نیست و چنان که از روایات به دست می‌آید عامل مست شدن در عصر پیامبر(ع) خمر بوده است و برخی با همان حالت مستی به نماز می‌ایستادند و رفتاری غیر متعادل و کلماتی زشت و نامفهوم در نماز می‌خواندند که از این عمل در آیه 43 سوره نساء نهی شده است. با این همه می‌توان دریافت که خمر عاملی از عوامل مستی و عدم هوشیاری و پوشاندن عقل بشر است و می‌بایست از آن پرهیز و اجتناب کرد.

آیه 91 سوره مائده، خمر را مانع از یاد خدا می‌شمارد و به سبب همین مسأله آن را امری زشت و عملی شیطانی قلمداد می‌کند؛ زیرا موجب می‌شود تا انسان به سوی خداوند تقرب نجوید و به کمالات شایسته دست نیابد و در مسیر شیطان و ابلیس گام بردارد.

از این روست که در همین آیه از آن به عنوان مانع و بازدارنده از نماز بر می‌شمارد و یاد آور می‌گردد که آدمی در حالت مستی شراب، نمی‌تواند ذکر الهی داشته باشد و به نماز که عامل معراج و تقرب الی الله است تمسک جوید.

خداوند شراب را منشا‌کنندگی و بازماندن بشر از ثواب و کارهای خیر و نیک می‌شمارد؛ زیرا مشوق انسان به کارهای نیک و خیر عقل بشری است که شرابخواری مانع از استفاده آن می‌شود و غیر از عقل چیزی نیست که فرمان به کارهای نیک و پسندیده دهد. از این رو کسانی که مست می‌شوند عقل خویش را می‌پوشانند و دیگر عقلی نیست تا فرمان به کارهای خیر دهد. لذا خداوند در آیه 219 سوره بقره آن را عاملی برای بازماندن بشر از کارهای خیر می‌شمارد؛ زیرا چنان که در مفردات راغب اصفهانی ذیل واژه اِثْم آمده است، اِثْم به کارهایی گفته می‌شود که انسان را در انجام دادن کارهای خیر و نیک، سست، کند و باز دارد. (اصفهانی، 1375، ج 1، ص 298)

در حوزه اجتماعی نیز چنان که خداوند در آیه 91 سوره مائده بیان می‌کند شرابخواری عاملی برای ایجاد عداوت و دشمنی‌های میان بشر است؛ زیرا با مستی عقل و پوشیده شدن آن، آدمی توان مدیریت عقلی و عقلایی رفتار و گفتار خویش را نداشته و سخنان و اعمالی را مرتکب می‌شود که جز کینه و عداوت و دشمنی به دنبال نخواهد داشت. این گونه است که رفتارهای زشت شرابخواری عاملی برای درگیری‌ها، خشونت‌ها و دشمنی‌ها شمرده شده است.

بر همین اساس است که خداوند در آیات 219 سوره بقره، 90 سوره مائده و 67 سوره نحل ضمن اشاره به برخی از خواص ناچیز خمر، آن را به خاطر عامل پیامدها و زیان‌های بسیار در روح و روان فرد و رفتارهای فردی و اجتماعی، حرام دانسته و به عنوان جرم، مجازات و کیفرهای دنیوی

و اخروی بر آن وضع نموده است تا انسان‌ها از ارتکاب آن خودداری ورزند. این گونه است که ورود به مساجد برای شرابخوار حرام و جرم دانسته شده (نساء آیه 43) و نماز خواندن در آن حالت باطل شمرده (همان) و به عنوان اثم و گناه، مجازات برای آن تعیین شده است. (عیاشی، ج 2 ص 17) و (طباطبایی، 1387، ج 4 ص 359) و (نجفی، 1981، ج 36، ص 373)

مقاله دیگر در این زمینه مقاله شرابخواری نوشته خانم زینب برجی‌نژاد (مقاله ثبت شده در سایت پژوهشکده باقرالعلوم «ع») است. در این مقاله آمده است که: شراب از نظر لغوی یعنی مایع نوشیدنی و از «شرب» یعنی نوشیدن گرفته شده است اما از نظر اصطلاحی همان مایع مست کننده می‌باشد. این کلمه فارسی است و عربی آن خمر است و خمر از نظر لغوی یعنی پوشاندن. راغب می‌گوید: «اصل خمر یعنی پوشاندن شیء و به آنچه که با آن چیزی را می‌پوشانند خمار گویند ولی در تعاریف، خمار به آنچه زن، سر خود را با آن می‌پوشاند گفته شده و به شراب از آن جهت خمر می‌گویند که عقل را پوشانده و زایل می‌کند و در اصطلاح، خمر آن است که مستی می‌آورد، از انگور باشد یا غیر از انگور.

البته در قرآن واژگان دیگری هم برای شراب استفاده شده است که عبارتند از: سکر رحیق و کأس. در رابطه با شراب در وسائل‌الشیعه حدیثی آمده است که رسول الله (ص) فرمودند: «شراب از پنج چیز گرفته می‌شود: عصیر از انگور، نقیع از کشمش، بتع از عسل، مزر از جو و نبید از خرما. (عاملی، 1401، ابواب الاشربه، باب 1، حدیث 1، ص 221).

2-3-سوالات

سوال اصلی:

- 1- حکم مسکرات الکلی از نظر فقهی و حقوقی چیست؟
- 2- جابجایی مسکرات الکلی چه حکمی دارد؟

سوالات فرعی:

- 1- آیا تنها الکل مست کننده نجس است؟
- 2- آیا معامله الکل مست کننده حرام است؟
- 3- آیا در قرآن مجازاتی برای شرابخواری وجود دارد؟
- 4- آیا هر مست کننده‌ای حرام و استفاده از آن جایز نیست؟
- 5- آیا جابجایی (فاچاق) مشروبات الکلی ممنوع است؟

2-4-فرضیه‌ها

- 1-الکل مست کننده نجس است.
- 2- معامله الکل مست کننده تنها به منظور نوشیدن حرام است.
- 3- در قرآن مجازاتی برای شرابخواری وجود ندارد.
- 4- آنچه انسان را از حالت تعادل بیرون ببرد حرام است.
- 5- جابجایی (قاچاق) مشروبات الکلی ممنوع است.

2-5-اهمیت تحقیق

می‌گساری سبب می‌شود انسان‌های می‌گسار در گوشه‌ای گرد آیند و زندگی خود را تباه سازند و اموال خود و خانواده را بیهوده از میان ببرند و حتی اگر در جامعه از سوی قوای انتظامی مهار و کنترل دقیق شوند و اجازه هرگونه تحرک نابهنجار از آنان سلب شود، همسران خویش را کتک زنند و فرزندان خود را به حال خود رها کرده و هیچ‌گونه مدیریتی بر زندگی خود و خانواده نداشته باشند. از این رو بحث از مبانی فقهی شرابخواری بسیار مهم و دارای اهمیت است. به علاوه از نظر قرآن خمر و شراب پدیده‌ای پلید و خبیث و ناپاک است لذا خداوند در آیه 90 سوره مائده بر رجس و پلید بودن آن اشاره دارد، زیرا خمر نوشیدنی است که عقل را زایل می‌کند؛ و این در حالی است که انسانیت انسان به عقل است و آدمی به سبب عقل است که دارای بار و وظایف و مسئولیت‌های فردی و اجتماعی در برابر خود، خدا، دیگران و حتی هستی شده است و به عنوان خلیفه الهی، وظیفه و مأموریت یافته است که خود و دیگران را به کمال شایسته ایشان هدایت و رهنمون سازد، لذا بررسی این پدیده ویرانگر و مبانی فقهی و حقوقی آن و بحث از هر نوشیدنی مست کننده‌ای که عقل آدمی را زایل می‌کند و به عنوان جرم اجتماعی کیفر خاصی بر آن وضع شده بسیار مهم است (اردبیلی، 1402، ص 789 و نیز نجفی، 1981، ج 36، ص 373)

همچنین نوشیدن شراب غیر از این که از گناهان کبیره است احکام دیگری نیز دارد از جمله این که شرابخوار فاسق است. بنابراین، در امور مشروط به عدالت، مانند امامت جماعت و شهادت دادن، شرابخوار شایستگی ندارد. (نجفی، 1981، ج 41، ص 463)

نماز گزاردن در لباس کسی که از نجاست پرهیز نمی‌کند، به ویژه شرابخوار مکروه است. (طباطبایی یزدی، 1358، ج 2، ص 359) همچنین طبق قول معروف متأخران، در مستحق زکات - اعم از زکات مال و فطره - عدالت شرط نیست. بنابراین، پرداخت زکات به مرتکب گناه کبیره، حتی شرابخوار در صورتی که پرداخت آن کمک به گناه او نباشد، جایز است؛ لیکن برخی پرداخت

زکات به شرابخوار را جایز ندانسته‌اند؛ (بحرانی، ج 12، ص 209) چنان که برخی دیگر نپرداختن زکات به کسی که آشکارا مرتکب کارهای ناشایست، بویژه شرابخواری می‌شود را مطابق احتیاط دانسته‌اند. برخی احتیاط یاد شده را به شرابخوار اختصاص داده‌اند. (طباطبایی یزدی، 1358، ج 4، ص 129-130) یانزوچ دختر به مرد فاسق، بویژه شرابخوار مکروه است (نجفی، 1981، ج 30، ص 15).

لذا با ذکر مطالب فوق این تحقیق می‌تواند از لحاظ کاربردی بودن آن مخصوصاً برای دانشجویان رشته‌های فقه، حقوق، معارف اسلامی و محاکم قضایی، محققین، مبلغین علوم دینی و سایرین و همچنین از نظر دانش‌افزایی حائز اهمیت باشد و با توجه به اینکه در تحقیقات گذشته کمتر به این موضوع به صورت اختصاصی پرداخته‌اند این تحقیق می‌تواند جایگاه مناسبی داشته باشد.

2-6-اهداف تحقیق

هدف کلی:

- 1- اثبات حکم حرمت شرب خمر
- 2- تبیین حکم جابجایی مسکرات الکلی.

اهداف جزئی:

- 1- تبیین نجس بودن الکل مست کننده.
- 2- تبیین حرمت معامله الکل مست کننده به منظور نوشیدن.
- 3- تبیین حکم مجازات شرابخواری در قرآن.
- 4- تبیین حرمت آنچه انسان را از حالت تعادل بیرون ببرد.
- 5- تبیین حکم جابجایی (قاچاق) مشروبات الکلی.

2-7-روش تحقیق:

روش تحقیق، «تحلیلی-توصیفی» است که محقق ضمن گردآوری اطلاعات و اسناد کتابخانه‌ای از منابع دست اول فقهی و حقوقی (با ابزار فیش برداری) به نتیجه مطلوب می‌رسد.

فصل دوم

مفهوم شناسی

2- مفهوم شناسی

در این فصل مفهوم خمر، قاچاق، شرابخواری، حد و تدریجی بودن احکام مورد بررسی قرار می‌گیرد:

2-1- خمر یا شراب

شراب از نظر لغوی یعنی مایع نوشیدنی و از «شرب» یعنی نوشیدن گرفته شده است اما از نظر اصطلاحی همان مایع مست کننده می‌باشد در زبان عربی از آن به خمر تعبیر شده است و خمر از نظر لغوی یعنی پوشاندن. راغب می‌گوید: «اصل خمر یعنی پوشاندن شیء و آنچه با آن چیزی را می‌پوشانند خمار گویند ولی در تعاریف، خمار به آنچه زن، سر خود را با آن می‌پوشاند گفته شده و به شراب از آن جهت خمر می‌گویند که عقل را پوشانده و زایل می‌کند (اصفهانی، 1375، ج 1، ص 154).

در اصطلاح شرابخواری، خمر آن است که مستی می‌آورد، از انگور باشد یا غیر از انگور. (قرشی، 1375، ج 1، ص 299)

البته در قرآن واژگان دیگری هم برای شراب استفاده شده است که عبارتند از: سکر، ریحیق و کأس. (خرمشاهی، 1377، ج 1، ص 1003)

مشروبات مست کننده در حال حاضر نام‌های مختلفی دارند از قبیل: عرق، شامپاین، ویسکی، براندی، ودکا و آب جو، که همگی دارای الکل هستند ولی مقدار الکل آن‌ها متفاوت است.

2-1-1- شراب در روایات

در رابطه با شراب روایات متعددی وجود دارد از جمله: در وسائل‌الشیعه حدیثی آمده است که رسول الله (ص) فرمودند: «شراب از پنج چیز گرفته می‌شود: عصیر از انگور، نقیع از کشمش، بتع از عسل، مزر از جو و نبید از خرما.» (عاملی، 1401ق، باب 1، حدیث 1، ص 221).

در فقه الرضا (ع) آمده است که می‌فرماید: بر شرابخوار اگر برخورد کردی سلام نکن و اگر او بر تو سلام کرد - چه شب و چه صبح - سلام را بر او رد مکن (جوابش را نده) ¹. (نوری، 1408، ج 2، ص 67) و (مجلسی، 1354، ج 76، ص 10)

1- لَا تُسَلِّمَ عَلَى شَارِبِ الْخَمْرِ إِنْ مَرَّرَتْ بِهِ وَإِنْ سَلَّمَ عَلَيْكَ فَلَا تَرُدُّ عَلَيْهِ السَّلَامَ بِالْمَسَاءِ وَالصَّبَاحِ.